

Справа “Сабо та Піркалаб проти Румунії” (Sabou and Pircalab v. Romania)

У рішенні, ухваленому 28 вересня 2004 року у справі “Сабо та Піркалаб проти Румунії”, Суд постановив, що:

- було порушено ст. 10 Конвенції;
- було порушено ст. 8 Конвенції щодо п. Сабо;
- було порушено ст. 13 Конвенції щодо п. Сабо.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити п. Піркалабу 1583 євро на відшкодування матеріальної шкоди, 1000 євро п. Піркалабу та 5000 євро п. Сабо на компенсацію моральної шкоди, а також 4000 євро у відшкодування судових витрат спільно обидвом заявникам.

Обставини справи

Заявники п. Корнелю Сабо, 1971 р.н., та п. Дан Піркалаб, 1968 р.н., є громадянами Румунії, проживають у м. Байа Маре (Румунія). Вони працюють журналістами місцевої газети.

У квітні 1997 року у цій газеті було опубліковано низку статей про те, як матір судді місцевого окружного суду нібито незаконно придбала ділянку землі. Авторами цих статей були обидва заявники. У першій статті зазначалося, поміж іншого, що ця ділянка була набута коштом місцевих фермерів. Друга стаття акцентувала на тому, що придбати ділянку судді вдалося шляхом підробки документів та здійснення тиску на сусіда, зокрема погрожуючи тому позбавленням його власності.

Щодо заявників було порушено кримінальну справу про наклеп. У грудні 1997 року їх було засуджено. Суд призначив п. Сабо покарання у вигляді ув’язнення на строк десять місяців і заборони займатись професійною діяльністю та здійснювати упродовж цього строку виборчі й батьківські права. П. Піркалаба було зобов’язано сплатити штраф у розмірі 500 тис. румунських лей (приблизно 62 євро), з відтермінуванням виконання покарання. Також було оштрафовано газету на суму 30 млн. румунських лей (1582 євро).

У задоволенні апеляційної скарги заявникам було відмовлено. Як вказувалось у рішенні апеляційної інстанції, журналісти не діяли добросовісно чи з наміром захистити моральні цінності суспільства. Інформація в їхніх публікаціях не була викладена правдиво. Отож, єдиним наміром заявників було заплямувати репутацію судді.

20 серпня 1998 року п. Сабо було ув’язнено. На той час він проживав разом зі своєю подругою та двома їхніми дітьми. Кілька днів по тому, як заявника ув’язнили, його подруга народила. П. Сабо було звільнено 5 жовтня 1998 року після того, як було задоволено його клопотання про зупинення виконання вироку. А 19 січня 1999 року, внаслідок президентського помилування, заявника було остаточно звільнено від відбування покарання.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували, що їх засудження порушувало їхнє право на свободу вираження поглядів, гарантоване ст. 10 Конвенції. П. Сабо також оскаржував заборону здійснювати свої батьківські права, яку вважав порушенням ст. 8 Конвенції. Згодом він поскаржився також на відсутність у нього, всупереч ст. 13 Конвенції, ефективних засобів правового захисту для відстоювання свого права на повагу до сімейного життя.

Суд вказав, що статті стосувались питання, яке становить загальний інтерес і є специфічним саме для румунського суспільства. Це питання про розподіл земельних ділянок і нібито пов’язаної з цим корупції у вищих органах влади.

Суд відзначив, що ніщо у справі не вказувало на те, що факти, наведені у статтях, були неправдивими і що журналісти навмисно намагалися принизити честь і гідність судді. До того ж, коментовані заявниками обставини стосувались радше статусу судді як посадової особи, ніж приватних аспектів її життя. Про добросовісність журналістів, на думку Суду, свідчило також і те, що, перш ніж опублікувати статті, вони намагалися зустрітися із суддею.

Заявники також мали зустріч із міським префектом, позицію якого висвітлили у своїх статтях.

Стосовно питання про призначені покарання (10 місяців ув'язнення п. Сабу, з яких заявник реально відбув 45 днів, та штраф п. Піркалабу) Суд визнав їх надто суворими. Крім того, обидвом заявникам було призначено сплатити компенсацію шкоди, сума якої майже у дванадцять разів перевищувала їхню середньомісячну зарплату. Тому Суд дійшов висновку, що покарання заявників було непропорційним до мети, яку держава намагалася досягти при цьому. До того ж, Урядом не було наведено належних і достатніх аргументів для виправдання такого покарання заявників. Відтак, Суд постановив, що мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Суд наголосив, що у кожному разі інтереси дитини мають бути вищими від усіх інших інтересів у справі. Виправдати позбавлення особи батьківських прав може лише край неналежна її поведінка щодо дитини.

Дії, за вчинення яких п. Сабо був засуджений, не мали нічого спільного із виконанням ним своїх батьківських прав. А питання про недостатнє піклування заявника про дітей чи про його неналежне поводження з ними взагалі не виникало. Відповідно до національного права, власне заборона на здійснення батьківських прав є додатковим покаранням, яке неодмінно застосовується разом із покаранням у вигляді ув'язнення. Отож, при його застосуванні не береться до уваги ані вид правопорушення, ані поведінка особи стосовно дитини. З огляду на це, на думку Суду, заборона на здійснення батьківських прав є радше засобом морального осуду особи, яку визнають винною у вчиненні злочину, аніж засобом захисту інтересів дитини. Тому Суд дійшов висновку, що мало місце порушення ст. 8 Конвенції.

У зв'язку з питанням про порушення ст. 13 Конвенції Суд ще раз звернув увагу на те, що заборона на здійснення батьківських прав є покаранням, яке згідно із законом повинно застосовуватись неодмінно (за наявності відповідних підстав). Уряд зазначав, що заявник міг звернутись до Конституційного суду і поставити питання про неконституційність цієї норми. Проте Суд вказав, що Конституційний суд вже раніше висловив свою позицію стосовно зазначеної норми, постановивши, що вирішення питань кримінальної політики належить не до його компетенції, а до компетенції законодавчого органу. Суд, зрештою, дійшов висновку, що конституційну скаргу не можна було вважати ефективним засобом у сенсі ст. 13 Конвенції: вона не могла призвести до відшкодування заявнику шкоди, заподіяної порушенням ст. 8 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.